

ΤΟ ΕΝ ΣΙΚΑΓΩ· ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ.

Ἐπ' ἐσχάτων συνεκροτήθη ἐν Σικάγῳ πρωτοφανές θρησκευτικὸν συνέδριον, εἰς ὃπερ προσῆλθον ἀντιπρόσωποι δέκα ἐξ διαφόρων θρησκευτικῶν δογμάτων, ἀποσταλέντες ὑπὸ τῶν διαφόρων τῆς ὑψηλοῦ κρατῶν. Ἐν τούτῳ ἐδλεπέ τις παρὰ τοὺς ἀντιπρόσωπους τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας τοὺς ἰσραηλίτας ραββίνους καὶ παρὰ τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς ἀγγλικανικῆς καὶ τῆς λουθηρανικῆς ἐκκλησίας, τοὺς βραχμᾶνας καὶ τοὺς βουδδιστάς ἱερεῖς περιβεβλημένους τὰς ἱερατικὰς αὐτῶν στολὰς. Τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν ἀντιπροσώπευεν ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου Διονύσιος Λάττας, διακριθεὶς μάλιστα ἐν τούτῳ διὰ τοὺς περὶ τῆς ἰουδαϊκῆς θρησκείας λόγους αὐτοῦ. Τὸ ἐν λόγῳ λοιπὸν θρησκευτικὸν συνέδριον, ἀποτελοῦν εἶδος τι θρησκευτικοῦ Κοινοβουλίου ἢ Οἰκουμενικῆς συνόδου, εἰς ἣν παρίσταντο ἀντιπρόσωποι πάντων τῶν θρησκευμάτων, παρουσιάζει μέγα ἐνδιαφέρον καὶ ἔνεκα τῶν ἀποφάσεων, αἵτινες ἐν τούτῳ ἐλήφθησαν κατὰ τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς παχυλῆς εἰδωλολατρείας, καὶ ἔνεκα τῶν κατὰ τὰς διαφόρους συνεδρίας ἀνταλλαγισμῶν διαφόρων γνωμῶν. Ὡς ἐκ τούτου κατάληλον ἡγοῦμεθα νὰ παραθέσωμεν λεπτομερεῖας τινὰς περὶ τούτου, ἀρνούμενοι ταύτας ἐξ ἀνταποκρίσεως τῆς «Ἐφημερίδος τῶν συζητήσεων».

Τὸ θέαμα, ὅπερ ἐπαρουσίαζεν ἡ αἰθουσα τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου, ἐν ἣ ἐγένοντο αἱ συνεδρίαί, ἥτο ἔκτακτον ἔνεκα τῆς ποικιλίας τῶν χρωμάτων τῶν τε ἀμφιθέσων ἀντιπροσώπων ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων θρησκευμάτων καὶ τῶν μορφῶν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ἀκροατήριον στρεφόμενον τὸ βλέμμα παρίστατο ἐνώπιον θεάματος οὐχ' ἥττον ἐξαισίου. Ἀς φαντασθῇ ὁ ἀναγνώστης ἀχανὲς ἀμφιθεάτρον, ἔχον θεωρεῖα ἐκ τῶν τριῶν πλευρῶν, τὴν δὲ ἀπέναντι τῆς ἐξέδρας σειρὰν τῶν θεωρείων κεκοσμημένην διὰ σμυλῶν πασῶν τῶν ἐθνότητων· ἐν τῇ δεξιᾷ σειρᾷ τῶν θεωρείων, παρὰ τὴν ἐξέδραν ὄργανα ἐκκλησιαστικά καὶ θέσιν προσδωρισμένην διὰ τὸν χορὸν, ἐπὶ δὲ τῶν ἐδωλίων καὶ τῶν βαθμίδων τοῦ ἀμφιθεάτρου πλῆθος ἐκ τεσσάρων χιλιάδων ἀτόμων πάσης κοινωνικῆς τάξεως ἀποτελούμενον καὶ θὰ ἔχη ἀμυδρὰν εἰκόνα τῆς αἰθούσης τῶν συνεδριῶν τῆς θρησκευτικῆς ταύτης συνόδου.

Μετὰ τὰ διάφορα δόγματα τῶν διαμαρτυρομένων, τὰ πλουσιώτερον ἀντιπροσώπευθέντα θρησκευτάματα ἦσαν τὰ τῶν ἐθνικῶν τῆς Ἀσίας. Μεταξὺ τῶν τεσσαράκοντα ἀντιπροσώπων τῶν τελευταίων τούτων ὑπῆρχον ἄνδρες ἔξοχοι, πλήρη κεκτημένοι γνῶσιν τοῦ ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ πολιτισμοῦ. Οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι πᾶσαν τὴν δυνατὴν κατέβαλον φροντίδα ἵνα τὸν ἰνδικὸν πολυθεϊσμόν τῶν Παρσῶν καὶ τὸ «νιρβανὰ» τοῦ βουδδιστικοῦ θρησκευτάματος παραστήσωσιν ὑπὸ τὴν ἐλευστικωτέραν αὐτῶν μορφήν, ἐπιμελῶς ἀ-

ποκρύπτοντες καὶ ἐν διγῇ παρερχόμενοι τὰ περὶ τῶν πολυκεφάλων εἰδώλων καὶ τῶν παριέργων δὲ καὶ σκληρῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων. Οὕτως ὁ β. κ. Δαραμπάλας, γραμματεὺς τῆς ἐν Κεϋλάνη βουδδιστικῆς ἐταιρείας, πραγματευόμενος τὸ ζήτημα τοῦ «Τί ὀφείλει ὁ κόσμος τῷ Βούδδᾳ» διὰ μακρῶν ὠμίλων περὶ τῶν προσωπικῶν ἀρετῶν τοῦ Σακῦα-Μονῦ, ὡς καὶ περὶ τῆς ὁμοιότητος τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ δογμάτων πρὸς τὰς τοῦ Εὐαγγελίου ἀρχάς· περὶ τοῦ Θεοῦ ὅμως καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς προκειμένου ἐφάνη ἰχθύος ἀφωνότερος. Ἄλλος βουδδιστὴς ὁ πρίγκιψ Σαντιδράτ, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τοῦ Σιάμ Χουλαλονκόρν, τῷ αὐτῷ συστήματι χρώμενος, ἠρμίνευσε τὴν ἀρχὴν τῆς μετεψυχώσεως. Οὗτος ὑπεστήριξεν ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ὅστις παρασύρεται μέχρι τῆς σφοδροτάτης ἐπιθυμίας πραγμάτων τινῶν, ἢ ὅστις παραδίδεται εἰς μανιώδη ὁρμήν, δίκην τίγρεως, καταντᾷ ἐπὶ τέλους μέχρι τοιοῦτο βαθμοῦ, ὥστε καὶ ἐν τῇ συνήθει αὐτοῦ πολιτεία ἐπιτελεῖ πράξεις ἰδιαζούσας ταῖς τίγρεσιν, οὕτω δὲ βαθμυδὸν περιβάλλεται πράγματι τὴν φύσιν τοῦ ζῴου τούτου. Τούναντίον ὅταν ἄνθρωπος τις κύριος τῶν παθῶν αὐτοῦ καθιστάμενος, κατορθοῖ γὰρ ἐμφορεῖται ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, ὑφ' ὧν καὶ οἱ «Ἀδέβα», ἥτοι οἱ ἄγγελοι, θὰ ἐθισθῇ εἰς τὸ νὰ ἐνεργῇ πάντοτε ὅπως καὶ οὗτοι, καὶ ἐπὶ τέλους θὰ ἀφομοιωθῇ καὶ φύσει πρὸς τούτους.

Καθόσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὸ «Νιρβανὰ», τοῦτο συνίσταται εἰς τὴν μετὰ τοῦ «Ἄρμα» ἐνωσιν ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῇ τῆς φύσεως αὐτοῦ· πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τῆς μακαριότητος ταύτης ὁ Βούδδας συνιστᾷ τὴν εὐεργεσίαν καὶ τὴν παντελεῖαν τοῦ ἰδίου ἀτόμου, ἥτοι τοῦ ἐγὼ λεγομένου, λήθην.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ὑπὸ τῶν βουδδιστῶν περὶ τῆς θρησκείας αὐτῶν λεχθέντα ἐγκώμια. Ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦ Μαζδεϊσμοῦ ἀντιπρόσωπος Ζινatzῆ Μοδῆ, ἐκτιθέμενος τὸ δογματικὸν τῆς θρησκείας ταύτης μέρος, ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ διθεϊσμός εἶναι ἀπλὴ παραλλαγή τῆς θρησκείας τοῦ Ζωροάστρου, ἥτοι τῆς θρησκείας τῶν ἀρχαίων Περσῶν πυρολατρῶν, [ὅτι δὲ ὁ σοφὸς οὗτος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀχουραμαζδᾶ ἀνεκίνησε τοῦτον τὸν ἀνώτατον τοῦ Σύμπαντος Θεόν, ἔχοντα ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ δύο ἀρχαγγέλους, οἵτινες διὰ τῆς ἀντιζηλίας αὐτῶν ἐγένοντο ἡ ἀρχὴ τῆς πάλης τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ, τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους]. Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον μέρος τῶν λόγων τῶν ἐθνικῶν εἶναι ἐκεῖνο, ἐν ᾧ οὗτοι ἐπικρίνουσιν ἢ μᾶλλον κατακρίνουσι τὰ ὑπὸ τινῶν ἱεραποστόλων χρησιμοποιούμενα μέσα. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐθνικῶν κατεμέμψαντο τοῖς ἱεραποστόλοις ὡς

1) Ὡς γνωστὸν, ἐν τῷ θρησκευτικῷ συστήματι τῶν ἀρχαίων Ἀριανῶν, ἥτοι τοῦ Μηδοπερσικοῦ ἢ Ζενδικῶν ἔθνους, κατὰ τὰ ἐν τῇ Ζενδαβέστα (ἱερᾷ βίβλῳ) ἐκτιθέμενα, ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ δύο ἀρχαὶ ἢ βασιλεῖα, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀγνοῦ καὶ ὁσίου ἢ τῷ βασιλείῳ τοῦ φωτός, οὗτινος ἄρχει ὁ Ὀρμαζδης, ὁ αἷτιος δηλαδὴ καὶ προστάτης παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ ἡ τοῦ κακοῦ καὶ ἀνοσίου ἢ τῷ βασιλείῳ τοῦ σκότους, οὗτινος ἄρχει ὁ Ἀριμάνιος, ὁ αἷτιος δηλαδὴ καὶ πατὴρ παντὸς φυσικοῦ κακοῦ. Αἱ δύο αὐταὶ πνευματικαὶ δυνάμεις, ἔχουσιν ὅρ' ἐαυτὰς στρατιὰν ὁμοίων πνευμάτων, εὐρίσκονται εἰς προαίωνα καὶ ἀκατάπαυστον πρὸς ἀλλήλας πόλεμον, ἀλλ' ἐπὶ τέλους θέλει νικήσει ποτὲ ὁ Ὀρμαζδης, ἐπικρατοῦντος κατὰ συνέπειαν ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ φωτός καὶ τοῦ ἀγαθοῦ.

1) Ἡ θρησκεία τῶν Παρσῶν, λαοῦ ἰνδικῆς καταγωγῆς, εἶναι πυρολατρική, ἀποτελοῦσα παρὰλλήλην τῆς θρησκείας τοῦ Ζωροάστρου.

στερουμένων τῶν ἀρετῶν τῆς ταπεινώσεως, τῆς ἀνεκτικότητος καὶ τῆς ἀφιλοκερδείας, φυσικῶς δὲ τῷ λόγῳ κατέκριναν τὴν ἀντίθεσιν, ἥτις παρατηρεῖται μεταξύ τῆς πολιτείας τῶν Χριστιανῶν ἐν ξέναις χώραις καὶ τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ διδασκάλων. Εἰς ἐκ τῶν Βραχμάνων πικρὰ ἐξέφρασε παράπονα ἐπὶ τῷ ὅτι εἰς τοὺς κατηχουμένους ἐπεβάλλετο ἡ βρώσις κρέατος πρὸς τῆς παραδοχῆς αὐτῶν εἰς τὸ βάπτισμα, ἡρώτησε δὲ εἰρωνικῶς ἂν οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος εἶχον τὰς αὐτὰς ἀπαιτήσεις, προσθεὶς συγχρόνως ὅτι, τό γ' ἐπ' αὐτῷ, θὰ προὔτιμα μυριάκις νὰ κατατιμηθῇ τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς τμήματα ἐλάχιστα παρὰ νὰ δεχθῇ ὡς τροφήν ὃν ζῶν. Πλείστοι ἱεραπόστολοι, καθολικοὶ τε καὶ διαμαρτυρούμενοι, ἀπαντῶντες αὐτῷ, ἀπεδοκίμασαν μὲν τὴν τελευταίαν ταύτην ἀπαιτήσιν, διὰ τῆς διωπῆς ὅμως αὐτῶν ὁμολόγησαν τὸν βάσιμον τῶν ἄλλων παραστάσεων.

Τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου συζητήσεις ἐπεράτωσεν ὁ σεβ. G. T. Dandlin, ἱεραπόστολος ἐν Τίεν-Τσὺν ἀπὸ πεντεκαίδεκα ἐτῶν, γνωμοδοτήσας ὅτι βεβαίως πολλὰ τὰ διορθωτέα ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς πρὸς διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου ἐνεργείαις, ὅτι δὲ πρῶτος πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Ἀπω-Ἀνατολῇ ὅρος εἶναι τὸ νὰ συνεννοηθῶσι τὰ διάφορα χριστιανικὰ δόγματα περὶ κοινοῦ προγράμματος ἐνεργείας. Τὸ πνεῦμα τοῦ λόγου τοῦ ἱεραποστόλου τούτου τοσοῦτον καλῶς ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὰ καθόλου αἰσθήματα τοῦ Συνεδρίου, ὥστε οὗτος ἐχειροκροτήθη φρενυτιωδῶς.

Τέλος δὲ ῥήτορές τινες τῶν ἐθνικῶν θρησκειμάτων προσέβησαν εἰς σπουδαίας παραχωρήσεις τῷ χριστιανισμῷ, ἰδίᾳ δὲ ἐν ἄλλοις ὁ Ἰνδὸς Μοζουμδάρ καὶ ὁ ἐξ Ἰάδας Συμπατὰ - Ρεούκης. Τούτων ὁ πρῶτος, εἰς ἐκ τῶν εὐγλωττων ἀποστόλων τοῦ βραχμανισμοῦ τυγχάνων, ἀνεγνώρισε τὴν Ἀγίαν Γραφήν ὡς τὴν κατ' ἐμπνευσὶν ἐπίτευξιν τῆς βεδικῆς ἀποκαλύψεως, ἐν δὲ τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰνδοῦ Χριστοῦ ἐχαιρέτισε τὸν μᾶλλον ἔνθεον ποδηγέτην τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ δὲ δεύτερος, μέγας ἱερεὺς τοῦ διντοῖσμοῦ ὢν, ἐγκαρδίως νύξαστο τὴν ἐπίτευξιν τῆς θρησκειτικῆς ἐνότητος καὶ ἐξήτησε τὴν ἰδρυσὶν διεθνoῦς διαιτητικοῦ δικαστηρίου πρὸς κατάργησιν τοῦ πολέμου, τοῦ ἐχθροῦ τούτου τοῦ πατρὸς πασῶν τῶν φυλῶν Θεοῦ.

Περὶ παραχωρήσεων τῷ Χριστιανισμῷ προκειμένου οἱ ῥαβδῖνοι ὑπερέβησαν καὶ βραχμᾶνας καὶ διντοῖστας. Ἐν τῷ κοινοβουλίῳ τῶν θρησκειμάτων ὁ ἰουδαϊσμός ἀντεπροσωπεύετο ὑπὸ δεκάδος ῥαβδῖνων καὶ ὑπὸ δύο λίαν διακεκριμένων κυριῶν, τῆς μὲς Ἰωσηφίνης Λαζάρου καὶ τῆς μὲς Ἐρίεττας Σόλδ. Παρὰ τοῖς ἰουδαίοις τούτοις ἀντιπροσώποις διακρίνοντο εὐχερῶς δύο ρεύματα, τὸ τῶν ὀρθοδόξων ἢ συντηρητικῶν καὶ τὸ τῶν φιλελευθέρων ἢ νεωτεριστῶν. Ἀπαντες οἱ ἰσραηλῖται ῥήτορες ὡς βάσιν ἔλαβον τὴν Γραφήν· καὶ οἱ μὲν τούτων ἠρμύνευαν ταύτην κατὰ γράμμα καὶ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τοῦ νόμου καὶ τῶν ἐθίμων, οἱ δὲ, ὄντες καὶ πολυαριθμότεροι, ἐξήγουν ταύτην ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν προφητῶν. Ἐλλείπει χώρου δὲν δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν εἰ μὴ μόνον τοὺς λόγους τοῦ καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου Χαρόβερνς κ. Λάϋον. «Καὶ ὁ Ἰνδοὺς εἶπεν, ἥτο ἰουδαῖος, ἀλλ' ἐλησμονήθη ὑπεράγαν.

Προσωπικότης ὅμως τοσοῦτον ὑπέροχος, εἶναι τόσον παγκόσμιος, ὥστε δὲν πρέπει νὰ περιορίζηται ἐν τοῖς ὁρίοις ἐνὸς ἔθνους. Δὲν ἐπιχειρῶ νὰ ἐξετάσω τὴν ἐπὶ τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος ἐπιρροὴν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἰνδοῦ, διότι πρὸς ἐπιτέλεισιν τούτου δεόν νὰ ἦναι τις πανεπιστήμων. Ἀρκεῖ ἵνα ὑπομνήσω τὴν ἐθνικότητα ἐκείνου, ὃν σημαντικὸν μέρος τοῦ κόσμου θεωρεῖ ὡς τὸν μέγιστον καὶ ἄριστον ἄνδρα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τοσοῦτον ἠθικὸν ἔψος καὶ τοιαύτη πηγὴ εὐλογίας ἐνυπάρχει ἐν τῇ προσωπικότητι αὐτοῦ καλῶς κατανοουμένη, ὥστε δὲν βλέπω τὸν λόγον, δι' ὃν οἱ Ἰουδαῖοι δὲν θέλουσι νὰ θεωρῶσι τὸν Ἰνδοῦν ὡς τὸν μέγιστον καὶ τὸν ἀγαπτότατον πάντων τῶν διασημωτέρων αὐτῶν διδασκωτών».

Μετὰ τοιοῦτον φόρον σεβασμοῦ ἀποδοθέντα ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν τῷ Ἰνδοῦ καὶ τῇ ὑπεροχῇ τοῦ Εὐαγγελίου, οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπολειφθῶσιν ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς φιλοφροσύνης καὶ τῆς ἀνεκτικότητος. Τὸ χρέος τοῦτο ἐξεπλήρωσαν οἱ ἱεράρχαι τῆς Ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας. Οὕτως ὁ μὲν ἀντιπρόσωπος τῆς πρώτης ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου Σεβ. Διονύσιος Λάτας ἐνθουσιωδῶς ἐπευφημήθη ὅτε ἐξ ὀνόματος τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ διέψευσε τὸν ἐν Ἀνατολῇ διαδεδομένον μῦθον, καθ' ὃν οἱ Ἰουδαῖοι θυσιάζουσι χριστιανόπαιδα διὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα αὐτῶν. «Ζητῶ παρὰ τοῦ Συνεδρίου, εἶπε, νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν πεποιθῆσιν ἡμῶν, ὅτι ὁ ἰουδαϊσμός ἀπαγορεύει πᾶν εἶδος φόνου· οὐδὲν τῶν ἱερῶν βιβλίων τῶν Ἰουδαίων, οὐδεμία αὐτῶν ἀρχὴ ἐπιτρέπει τὴν χρῆσιν τοῦ ἀνθρωπίνου αἵματος ἐν ταῖς θρησκειτικαῖς τελεταῖς. Ἡ διάδοσις τοιαύτης συκοφαντίας ἐναντίον τῶν ὁπαδῶν μονοθεϊστικῆς θρησκείας δὲν εἶναι ἔργον χριστιανικόν.» Ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ἀγίου Παύλου Σεβ. Ἰρελανδ, ἀγορεύων περὶ τῶν σχέσεων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν Γραφήν, εἶπεν ὅτι ὁ Χριστιανισμός ἦτο ἡ ἀνάπτυξις τῆς θρησκείας τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν, ὅτι δὲ τοῦτο καὶ μόνον δεόν νὰ ἐμπνεύσῃ τοῖς χριστιανοῖς πλείονα πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀνεκτικότητα. Τὸ πρὸς τοῦτο δὲ παράδειγμα ἔδωκεν αὐτὸς οὗτος, μεταβὰς εἰς τὸ ἐν Σικάγῳ συνελθὼν ἰσραηλιτικὸν συνέδριον καὶ εἰπὼν αὐτόθι συμπαθεῖς τινας λόγους. Ἀφ' ἑτέρου ὁ κ. G. Washburne, διευθυντὴς τῆς ἐν Βεβεκίῳ Ροβερτείου σχολῆς, ἐπῆνεσε τὰς κοινωνικὰς ἀρετὰς τῶν πεπαιδευμένων μουσουλμάνων. Σημειώτεον πρὸς τοῦτοις καὶ τὸ ὑπόμνημα τοῦ Σεβ. Γιββωνος, ἀρχιεπισκόπου Βαλτιμόρης «περὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, σπευδούσης πρὸς πλήρωσιν πασῶν τῶν ἀναγκῶν καὶ πρὸς βοήθειαν πάντων τῶν δυστυχῶν τῆς ἀνθρωπότητος». Ἐν τούτῳ ὁ ρηθὲς καρδινάλιος, ἀπαριθμήσας ἅπαντα τὰ φιланθρωπικὰ ἔργα, ἅτινα αἱ «ἀδελφαὶ τοῦ ἐλέους» καὶ αἱ «μικραὶ ἀδελφαὶ τῶν πτωχῶν» ἐπιτελοῦσι καὶ πλέξας τὸν δίκαιον τοῦτον ἔπαινον, ἐξέφρασε τὸν σεβασμὸν αὐτοῦ πρὸς τὴν μὲς Nichtingale καὶ τὰς διαμαρτυρούμενας διακονίσσας ὡς καὶ πρὸς τοὺς ἀμερικανοὺς φιλανθρώπους.

Ὁ Σεβ. Κῆαν, πρύτανης τοῦ καθολικοῦ πανεπιστημίου τῆς Οὐασιγκτῶνος, πραγματευόμενος τὸ ζήτη-

τημα «Ποῖον ἔσεται τὸ κέντρον τῆς μελλούσης θρησκευτικῆς ἐνότητος τῆς ἀνθρωπότητος;» δὲν ὑπέδειξεν ὡς τοιοῦτο τὴν Ρώμην καὶ τὸν πάπαν, ὡς θ' ἀνέμνον βεβαίως οἱ δυτικοί. Ὁ κύριος ἡμῶν εἶπεν, εἰς οὐδένα ἔδωκε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ἀναμαρτήτου, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ θέσῃ διὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ μέλλοντος βάσιν ἄλλην παρὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων τεθεῖσαν καὶ κατὰ συνέπειαν ἅπασαι αἱ θρησκευτικαὶ τῆς ἀνθρωπότητος προσπάθειαι κατείνουσι καὶ συγκεντροῦνται ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ τῷ Σταυρῷ αὐτοῦ.

Μακρὸν ἔργον θὰ ἀνελαμβάνομεν καὶ τῶν ἀναγνωστῶν τὴν ὑπομονὴν θὰ ἐξηντλοῦμεν, ἂν ἀπειρώμεθα νὰ ἐκθέσωμεν ἐν περιλήψει τοὺς λόγους τῶν ἐννεήκοντα ῥητόρων τῶν διαμαρτυρομένων. Μεταξὺ τούτων ὅμως ὑπάρχουσι τρεῖς ἢ τέσσαρες, οὓς δὲν δυνάμεθα νὰ παρέλθωμεν ἐν σιγῇ. Οὕτως ὁ συνταγματάρχης Th. W. Higginson (τῆς Καμβριδγης), ὅστις ἦτο ἀρχηγὸς ἐνὸς τῶν συνταγμάτων, ἅτινα ἡγωνίσθησαν κατὰ τὸν ἐναντίον τῶν δούλων πόλεμον καὶ ὅστις μετ' ἰσῆς ἱκανότητος χειρίζεται τό τε ξίφος καὶ τὸν κάλαμον, ἔτυχε τῆς ὁμοφώνου τοῦ συνεδρίου ἐπιδιοκησίας ὅτε τιθέμενος ὑπεράνω πάντων τῶν θρησκευτικῶν διαιρέσεων, ὑπεστήριξεν ὅτι «ἡ συμπάθεια τῶν διαφόρων θρησκειῶν» δύναται νὰ ἐδρεωθῇ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει αἱ ἐνὸς μὲν τοῦ σεδασμοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν, αἱ ἐτέρου δὲ τῶν κοινῶν πόθων καὶ ἀγώνων πρὸς ἐπίτευξιν ἡθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἰδεώδους, κρείττονος τῆς ἐνεστώσης τῶν πραγμάτων καταστάσεως. Ὁ Σεβ. Λάϊμαν Ἀμπλουτ ἀπέδειξεν ὅτι «ἡ θρησκεία δὲν ἐνεπνεύσθη τῷ ἀνθρώπῳ ἐκ τῶν ἔξω, ἀλλὰ τυγχάνει οὕσα δύναμις ἐμφυτος τῷ ἀνθρώπῳ». Ἀφ' ἐτέρου καὶ ὁ καθηγητὴς Δροῦμονδ (τῆς Γλασκώθης) ἐξήντησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι μόνη ἡ δαρβίνειος θεωρία τῆς ἐξελιξεως τῶν ὄντων ἐρμηνεύει ἐπαρκῶς τὴν γένεσιν τοῦ κόσμου, τὴν Γραφὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ ἰταλὸς προφήτης Γαλιλαῖος, εἶπεν, ἀνεκάλυψεν ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς· ὁ δὲ ἄγγλος φιλόσοφος Δαρβίνος ἀπεψάνθη ὅτι ὁ κόσμος ὑπακούει εἰς αἰώνιον ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω κίνησιν».

Ἡ τελευταία συνεδρία τοῦ θρησκευτικοῦ τούτου Κοινοβουλίου γενομένη τῇ 15/27 Σεπτεμβρίου κατὰ τὴν 8ην ὥρα τῆς ἑσπέρας, ἦτο πράγματι ὥραία καὶ ἐπαξία τῆς ἐναρκτηρίου συνεδριάσεως. Ὅπως παραστῇ κατὰ ταύτας ὡς οἷόν τε περισσότερον πλῆθος, ἠνεφύγησαν δύο αἰθουσαι, ἡ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου καὶ ἡ τῆς Οὐασιγκτῶνος, δυνάμεναι νὰ περιλάβωσιν ἐκάστη 3000—4000 προσώπων, αἵτινες δὲ ἐφωτισθόσαν διὰ μυριάδων ἡλεκτρικῶν λαμπτήρων. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀχανῶν αἰθουσῶν ὑπῆρχε θύρα, δι' ἧς οἱ ῥήτορες διερχόμενοι ἠδύναντο νὰ ἐπαναλαμβάνωσι τὰς ἀγορεύσεις αὐτῶν ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς ἐτέρας τῶν αἰθουσῶν.

Τοῦ προέδρου διδάκτορος I. Μπάροους δόντος τὸ σύνθημα, τὸ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς αἰθούσαις μυριοκέφαλον ἀκροατήριον ἠγέρθη ὅπως νοερώς προσειρηθῇ, ἡ ἀπόλυτος δὲ αὕτη σιγὴ 8000 ἀνθρώπων, διαρκέσασα ἐπὶ δύο ἢ τρία λεπτά, ἦν ἐπιβλητικωτάτη. Μετὰ τοῦτο ἅπαντες, ἡγουμένης τῆς λέσχης τοῦ

Ἀπολλωνος ἐμελῶν τὸν ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Νιουμαν τονισθέντα ὥραϊον ἕμνον, ὅστις ἀρχεται διὰ τῶν λέξεων «Ζεῖωρον φῶς, καθοδήγησόν με ἐν μέσῳ τοῦ περικυκλοῦντός με σκοτούς». Εἶτα πεντεκαίδεκα ἀντιπρόσωποι διαφόρων ξένων θρησκευμάτων λαμβάνουσι τὸν λόγον ὅπως ἐκφράσωσι τὰ αἰσθήματα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης, ὧν ἐμφεροῦνται, ὁ δὲ πρόεδρος εὐχαριστεῖ τοὺς ξένους, οἵτινες τοσαύτην διέτρεξαν ἀπόστασιν ὅπως προσέλθωσιν εἰς τὸ συνέδριον καὶ προστίθουσιν. «Ἄν ὑπάρχῃ τι, εἰς ὅπερ ὀφείλεται ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τούτου, τοῦτο εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ εἶναι πνεῦμα ἐλέους. Ἐπιθυμῶ ἵνα τὸ τελευταῖον ὄνομα, ὅπερ προσφέρω ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ τούτῳ, ἦναι τὸ ὄνομα ἐκείνου, εἰς ὃν ὀφείλω τὴν ζωὴν, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἐλπίδα, ἐκείνου, ὅστις δύναται νὰ συμφιλιώσῃ, πάντας τοὺς ἀνταγωνιζομένους, καὶ ὅστις ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ θρόνου αὐτοῦ διευθύνῃ τὴν ἀπόσκοπον καὶ θριαμβικὴν πορείαν τῆς σωτηρίου Ἀγάπης, ἥτοι τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ σωτῆρος τοῦ κόσμου».

Μετὰ τοῦτον ὁ κ. Κάρολος Μπόνεϋν ἀπηύθυνεν ἐνὶ ἐκάστῳ τὸν ἀντιπρόσωπον εὐχὰς εὐπλοίας, ὑψώσας δὲ τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν εἶπε: «Τὸ Κοινοβούλιον τῶν θρησκευμάτων ἀναβάλλει τὰς ἐργασίας αὐτοῦ. Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία!» Αἱ τελευταῖαι αὗται λέξεις ἐπανεληφθόσαν ὑπὸ τοῦ χοροῦ, τὸ δὲ ἀκροατήριον, συνοδεύοντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὁργάνων, ἔψαλε τὸ ἐθνικὸν ᾠσμα «Ἀμερικὴ! Ἀμερικὴ!».

Οὕτως ἔληξε τὸ πρῶτον παγκόσμιον θρησκευτικὸν συνέδριον, ἡ πρῶτη παγκόσμιος οἰκουμένη σύνοδος, ἐν ἣ παρίσταντο ἀντιπρόσωποι πάντων τῶν θρησκευμάτων. Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ ἐπὶ δεκαεπτὰ ἡμέρας οὐδεμία σύγκρουσις προεκύλην, οὐδεὶς προσδilatτικός ἢ καὶ ἀπλῶς πικρὸς λόγος διημειβήθη, ἐλαχίστων μόνον διαστάσεων γνωμῶν παρατηρηθεῖσιν. Ἰδοὺ τὸ πρῶτον τοῦ ἐν Σικάγῳ θρησκευτικοῦ συνεδρίου ἀποτελεσμα. Τὸ συνέδριον τοῦτο ἔδωκε τὸ πρῶτον σωτήριο παράδειγμα τῆς ἀνοχῆς, οὐχὶ ὅμως τῆς ἀνοχῆς ἥτις προέρχεται ἐκ τῆς ἀδιαφορίας, ἢ τοῦ σκεπτικισμοῦ, ἀλλ' ἐκείνης, ἥτις βασιζέται ἐπὶ τοῦ σεδασμοῦ τῶν εἰλικρινῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων καὶ ἐπὶ τῆς προθυμίας πρὸς συνεννόσιν ἐπὶ κοινῷ ἐδάφει.

Τὸ δεύτερον ὅμως, ἴσως δὲ καὶ τὸ κυριώτερον ὠφέλημα, ὅπερ ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ τούτου συνεδρίου πηγάζει εἶναι ὅτι διὰ τούτου προεκύλην ἡ προσδοχὴ ἐπὶ τῶν ἀθανάτων πηγῶν τῆς παγκοσμίου θρησκείας, ἧς αἱ μερικαὶ θρησκείαι εἶναι ἀπλᾶς θυγατέρες, καθότι ἐν ἀπάσαις ταῖς μερικαῖς θρησκείαις ἐνυπάρχουσι τὰ κοινὰ στοιχεῖα, ἥτοι ἡ τάσις πρὸς ἀνώτερόν τι ἰδεώδες τῆς ἀληθείας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγαθότητος, ἡ περὶ τῶν πτωχῶν καὶ τῶν δυστυχῶν μέριμνα καὶ ἡ ἐπαγγελία μελλούσης κρείττονος ζωῆς.

Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ.